

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ**

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЦЕНТР ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ

Кафедра іноземних мов

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять

з дисципліни

«ПЕДАГОГІКА»

Харків – 2025

Методичні вказівки розглянуто і рекомендовано до друку на засіданні кафедри іноземних мов 5 лютого 2025 р., протокол № 7.

Методичні вказівки створені з метою орієнтації здобувачів вищої освіти на ефективне засвоєння матеріалу, що охоплює ключові педагогічні концепції та теорії. Ці методичні вказівки надають чіткі інструкції щодо підготовки до практичних занять, щоб здобувачі могли застосувати теоретичні знання на практиці, допоможуть їм систематизувати та планувати свою навчальну діяльність, підвищують якість навчання, надаючи чіткі вказівки щодо методів і прийомів, які вони можуть використовувати під час практичних занять. Вказівки також сприятимуть формуванню компетенцій, необхідних для майбутньої професійної роботи та критичного мислення, аналітичних навичок, даючи змогу здобувачам розуміти педагогічні процеси з різних точок зору.

Методичні вказівки призначено для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 035 «Філологія» освітньої програми «Переклад та англійська мова і література».

Укладач

ст. викл. І. Б. Радченко

Рецензент

доц. С. І. Нешко

ВСТУП

Самостійна робота здобувачів вищої освіти є невід'ємною частиною освітнього процесу у вищій школі. Вона спрямована на формування професійних компетентностей, розвиток критичного мислення, самостійності та вміння застосовувати теоретичні знання на практиці. Дисципліна «Педагогіка» відіграє ключову роль у підготовці майбутніх фахівців, оскільки знайомить здобувачів із теоретичними основами виховання, навчання та розвитку особистості в освітньому процесі.

Особливістю сучасного етапу розвитку освіти є необхідність активізації самостійної пізнавальної діяльності здобувачів. Інформаційний простір постійно оновлюється, тому майбутні педагоги повинні навчитися самостійно здобувати, аналізувати та використовувати знання в професійній діяльності. Самостійна робота дає змогу розвивати творчий підхід до вирішення педагогічних завдань, формує навички самоконтролю, планування і рефлексії.

Мета цих методичних вказівок — допомогти здобувачам організувати самостійну роботу над матеріалом курсу «Педагогіка», підготуватися до семінарських і практичних занять, а також закріпити знання шляхом виконання індивідуальних завдань. Рекомендації передбачають як теоретичне, так і практичне опрацювання матеріалу, що сприятиме більш глибокому засвоєнню основних педагогічних концепцій.

У цих вказівках представлено загальні вимоги до організації самостійної роботи, орієнтовний перелік тем для опрацювання, завдання для самостійної роботи, а також методи аналізу та узагальнення педагогічної інформації. Особливу увагу приділено використанню сучасних наукових джерел, підходів до критичного осмислення навчального матеріалу та розвитку навичок рефлексії.

Основні акценти зроблено на таких аспектах:

- формування у здобувачів здатності до самостійного аналізу педагогічних ситуацій та прийняття рішень;
- використання інтерактивних методів навчання та новітніх технологій у процесі самостійного опрацювання матеріалу;
- стимулювання мотивації здобувачів до постійного професійного саморозвитку.

Методичні вказівки розроблено з урахуванням освітніх стандартів і вимог сучасної педагогічної науки, що забезпечує їхню актуальність і практичну значущість. Виконання завдань, запропонованих у цих рекомендаціях, сприятиме формуванню у здобувачів навичок самостійного набуття знань, творчого підходу до навчання та підвищення рівня педагогічної майстерності.

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Метою курсу є забезпечення теоретичної та практичної підготовки здобувачів до виконання функціональних обов'язків вчителя, викладача в закладах освіти України; створення наближених до практичної професійної діяльності умов; забезпечення творчого розвитку особистості здобувача та надати їм інформацію про головні положення сучасної педагогіки; формувати педагогічну позицію щодо процесу навчання учнів; допомогти оволодіти сучасними педагогічними технологіями; засвоїти форми і методи групової педагогічної діяльності; стимулювати впровадження дидактичних знань та способів діяльності на практиці.

Основним завданням вивчення навчальної дисципліни «Педагогіка» є формування системи теоретичних знань та практичних умінь, необхідних для виконання функціональних обов'язків вчителя, викладача, педагога; розкриття становлення і розвитку педагогічної науки, її основних категорій, системи педагогічних наук та зв'язку педагогіки з іншими науками;

опанування здобувачами знаннями про різні форми, методи, засоби навчання і виховання; формування основ педагогічного мислення, здатності осмислювати і аналізувати навчально-виховні і проблемні педагогічні ситуації у сім'ї, колективі; формування готовності до педагогічної праці на гностичному, комунікативному, операційному рівнях; формування відповідального, творчого ставлення до педагогічної діяльності; розвиток практичних вмінь, що забезпечують творчість та ініціативу в різних видах діяльності; формування свідомого ставлення до сутності та соціального значення педагогічної діяльності; формування творчої всебічно розвиненої особистості здобувача – майбутнього педагога.

ОБСЯГ ЗАНЯТЬ

Обсяг: 4 кредити ЄКТС.

Кількість модулів: 2.

Звітність: іспит.

Лекцій за семестрами, год: 30.

Практичних занять за семестрами, год: 30.

Самостійної роботи за семестрами, год: 60.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичні заняття є важливим компонентом освітнього процесу в закладах вищої освіти. Вони спрямовані на поглиблення теоретичних знань, розвиток аналітичних здібностей, формування професійних компетентностей і культури педагогічної взаємодії. Особливе значення в курсі «Педагогіка» мають семінарські заняття, які організуються у форматі дискусій, де здобувачі обговорюють визначені теми, демонструючи результати власної підготовки.

Основна мета семінарів із дисципліни «Педагогіка» полягає у поглибленому обговоренні педагогічних закономірностей, принципів і методів навчання та виховання; опануванні культури професійного педагогічного спілкування; формуванні навичок критичного аналізу та осмислення педагогічних проблем; розвитку здатності до самостійної підготовки й аргументованої презентації власних думок.

Підготовка до семінарських занять

Для ефективної участі в семінарських заняттях здобувачам рекомендовано:

1 Ознайомитися із завданнями заняття. Детально вивчити перелік питань, запропонованих до розгляду, а також список рекомендованої літератури.

2 Опрацювати наукові джерела. Використовувати монографії, наукові статті, підручники та інші актуальні джерела інформації. Рекомендований список літератури додається до кожної теми.

3 Підготувати тези виступу. Скласти короткий конспект опрацьованих матеріалів, підготувати тези та план виступу. За необхідності зробити презентацію виступу.

4 Сформулювати контрольні запитання. Створити проблемні запитання для обговорення на занятті, які дадуть змогу перевірити розуміння теми іншими учасниками.

5 Продумати приклади. Для аргументації своїх тез наводити приклади із педагогічної практики або актуальних досліджень.

Семінари проводяться у формі:

Дискусії. Обговорення вузлових питань теми, які дають змогу здобувачам висловлювати власну думку, обґрунтовувати її та взаємодіяти з аудиторією.

Доповіді та рецензування. Представлення здобувачами результатів самостійної роботи у вигляді рефератів або доповідей, які обговорюються та оцінюються іншими учасниками.

Розв'язання проблемних завдань. Виконання аналітичних вправ, що стимулюють критичне мислення та застосування знань на практиці.

У разі пропуску семінарського заняття здобувач зобов'язаний самостійно опрацювати матеріал теми, що включає: опрацювання літератури за списком; складання конспекту; підготовку письмового реферату або виконання індивідуального завдання, погодженого із викладачем.

Заняття у формі семінарів сприяють:

- формуванню вміння аргументовано доводити власну думку;
- розвитку навичок професійного спілкування;
- активізації творчого мислення;
- інтеграції теоретичних знань із практичною діяльністю;
- підвищенню рівня самостійності здобувачів у навчальному процесі.

Високий рівень підготовки до семінарських занять є запорукою успішного засвоєння курсу «Педагогіка» та формування професійної компетентності майбутнього педагога.

ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ІЗ КУРСУ «ПЕДАГОГІКА»

Семінарське заняття 1

ТЕМА «Предмет і завдання педагогіки»

План

- 1 Поняття педагогіки як науки та її роль у сучасному суспільстві.
- 2 Основні категорії педагогіки (виховання, навчання, розвиток).

- 3 Структура педагогіки та її галузі.
- 4 Завдання педагогіки у підготовці фахівців.
- 5 Взаємозв'язок педагогіки з іншими науками.
- 6 Різноманітність течій зарубіжної педагогіки.

Основні поняття: педагогіка, виховання, освіта, розвиток, навчання, педагогічний процес, метод педагогіки.

Питання для обговорення

- 1 Що таке педагогіка і яке її значення для суспільства?
- 2 Які основні категорії педагогіки та як вони взаємопов'язані?
- 3 Чим педагогіка відрізняється від інших гуманітарних наук?
- 4 Визначіть структуру та джерела педагогіки.
- 5 Розкрийте зміст поняття народна педагогіка. Хто і в якому році вперше ввів цей термін?
- 6 Розкрийте зміст поняття «етнопедагогіка». Хто вперше ввів цей термін?
- 7 Доведіть, що педагогіка народознавства важливий напрям у сучасній педагогіці і шкільній практиці.
- 8 Які завдання стоять перед педагогікою в умовах сучасного суспільства?
- 9 Як пов'язані між собою виховання, навчання і розвиток?
- 10 У чому полягає практичне застосування педагогічних знань?
- 11 Які методи використовує педагогіка для дослідження?
- 12 Чому важливо розглядати педагогіку як науку та мистецтво одночасно?
- 13 Як структура педагогіки впливає на розвиток її галузей?
- 14 У чому полягає унікальність педагогічного процесу?

15 Яку роль відіграє педагогіка у професійному становленні особистості?

16 Як соціальні зміни впливають на розвиток педагогіки?

17 Які основні тенденції розвитку педагогіки у XXI столітті?

18 Чому педагогіка потребує міждисциплінарного підходу?

Література: [1, 3, 4, 12, 14, 20, 22, 25, 30, 32].

Семінарське заняття 2

ТЕМА «Педагогіка в системі педагогічних дисциплін, її зв'язок з іншими науками. Джерела педагогіки»

План

- 1 Педагогіка як наука: її предмет, завдання та методи.
- 2 Місце педагогіки в системі педагогічних дисциплін.
- 3 Взаємозв'язок педагогіки з іншими науками (психологія, філософія, соціологія, біологія тощо).
- 4 Основні джерела педагогіки: історичні, теоретичні та емпіричні.
- 5 Роль наукових досліджень у розвитку педагогіки.
- 6 Сучасні тенденції розвитку педагогіки як науки.

Основні поняття: педагогіка, педагогічні дисципліни, методологія педагогіки, міждисциплінарні зв'язки, джерела педагогіки, теоретичні та емпіричні дослідження, психологія виховання, соціальна педагогіка, історія педагогіки, філософія освіти.

Питання для обговорення

- 1 Що таке педагогіка, і яке її основне завдання?

- 2 У чому полягає взаємозв'язок педагогіки з іншими педагогічними дисциплінами?
- 3 Як психологія впливає на розвиток педагогічної науки?
- 4 Чому філософія є важливим джерелом для педагогіки?
- 5 Яка роль соціології у вивченні педагогічних процесів?
- 6 Як біологія допомагає зрозуміти фізіологічні основи виховання?
- 7 Які основні історичні джерела педагогіки?
- 8 Чим відрізняються теоретичні та емпіричні дослідження у педагогіці?
- 9 Які сучасні тенденції розвитку педагогіки, як науки, ви можете виділити?
- 10 У чому полягає значення міждисциплінарних зв'язків педагогіки?
- 11 Як педагогічні дослідження сприяють покращенню практики виховання?
- 12 Що таке методологія педагогіки і чому вона важлива?
- 13 Які основні принципи психології виховання?
- 14 Як соціальна педагогіка допомагає вирішувати суспільні проблеми?
- 15 Чому історія педагогіки є невід'ємною складовою педагогічної науки?
- 16 У чому полягає значення емпіричних досліджень для педагогічної теорії?
- 17 Як новітні технології впливають на педагогіку як науку?
- 18 Які виклики стоять перед сучасною педагогікою?
- 19 Як співпраця між педагогами і вченими інших галузей знань впливає на розвиток педагогіки?
- 20 Які фундаментальні джерела педагогіки ви можете назвати?

Література: [3, 4, 12, 14, 20, 22, 25, 30, 32].

Семінарське заняття 3

ТЕМА «Педагогіка давнього світу»

План

- 1 Поняття педагогіки у давньому світі.
- 2 Характеристика освіти у Давньому Єгипті.
- 3 Особливості педагогічної системи Давньої Греції.
- 4 Освіта і виховання у Давньому Римі.
- 5 Внесок давніх цивілізацій у розвиток сучасної педагогіки.

Основні поняття: педагогіка давнього світу, давньоєгипетська освіта, афінська модель виховання, спартанська система виховання, римська педагогіка, ліцеї та академії, гуманістичне виховання, принципи освіти у стародавніх культурах.

Питання для обговорення

- 1 Що таке педагогіка давнього світу і чому вона важлива для сучасної науки?
- 2 Які особливості освіти існували у Давньому Єгипті?
- 3 У чому полягали основні відмінності між афінською і спартанською системами виховання?
- 4 Як функціонували ліцеї та академії у Давній Греції?
- 5 Які педагогічні принципи використовувалися у Давньому Римі?
- 6 Чим відрізнялося виховання юнаків та дівчат у стародавніх суспільствах?
- 7 Яке значення мала риторика у системі освіти Давньої Греції та Риму?
- 8 Як релігія впливала на освіту у стародавніх культурах?

9 Яке місце займало фізичне виховання у педагогічних системах Давнього світу?

10 У чому полягав вплив давньоєгипетської культури на освіту інших цивілізацій?

11 Як соціальний статус впливав на доступ до освіти у Давньому світі?

12 Чому освіта у Давній Греції вважається основою гуманістичного виховання?

13 Які навчальні предмети були основними у Давньому Римі?

14 У чому полягав внесок Сократа, Платона та Аристотеля у розвиток педагогіки?

15 Як вплинули традиції Давнього світу на розвиток педагогічної думки Середньовіччя?

16 Які інновації у вихованні були притаманні Давньому Риму?

17 Як елементи педагогіки Давнього світу використовуються у сучасних освітніх системах?

18 Яке значення мала музика та мистецтво у вихованні давніх греків?

19 Як готувалися майбутні політичні діячі у Давній Греції та Римі?

20 У чому полягає загальнолюдська цінність педагогічної спадщини давніх цивілізацій?

Література: [15, 19, 27, 31].

Семінарське заняття 4

ТЕМА «Народна педагогіка, її основні компоненти. Методи науково-педагогічних досліджень»

План

- 1 Поняття народної педагогіки та її роль у вихованні.
- 2 Основні компоненти народної педагогіки.

3 Традиції, обряди та звичаї як засоби виховання у народній педагогіці.

4 Значення народної творчості у формуванні особистості.

5 Основні методи науково-педагогічних досліджень.

6 Практичне застосування народної педагогіки у сучасній освіті.

Основні поняття: народна педагогіка, виховний потенціал традицій, фольклор у педагогіці, звичаї та обряди, етнопедагогіка, методи спостереження, експеримент у педагогічних дослідженнях, аналіз педагогічного досвіду.

Питання для обговорення

1 Що таке народна педагогіка і яке її значення для виховання особистості?

2 Які основні компоненти народної педагогіки ви можете виділити?

3 Як традиції та звичаї впливають на виховання дітей у різних культурах?

4 У чому полягає виховний потенціал народних казок і легенд?

5 Як обряди та свята використовуються у вихованні?

6 Яке значення має фольклор у формуванні моральних цінностей?

7 У чому полягає роль сімейних традицій у вихованні?

8 Як можна адаптувати народну педагогіку до сучасних освітніх умов?

9 Як народна педагогіка сприяє збереженню національної ідентичності?

10 Які методи педагогічних досліджень найбільш ефективні для вивчення народної педагогіки?

11 У чому відмінності між педагогічним експериментом і спостереженням?

12 Яку роль відіграє аналіз педагогічного досвіду у вивченні традицій виховання?

13 Як інтегрувати народні педагогічні традиції у систему шкільного виховання?

14 У чому полягає унікальність виховних традицій вашого регіону?

15 Які сучасні педагогічні технології можна поєднати з елементами народної педагогіки?

16 Як здійснюється передавання виховних традицій з покоління в покоління?

17 Чим відрізняється етнопедагогіка від народної педагогіки?

18 Як можна дослідити вплив народної творчості на формування естетичних смаків?

19 У чому полягає значення усної народної творчості для дошкільного виховання?

20 Як народна педагогіка сприяє формуванню екологічної свідомості у дітей?

Література: [3, 4, 12, 14, 17, 20, 22, 25, 30, 32].

Семінарське заняття 5

ТЕМА «Суть педагогічної діяльності, основні види. Поняття про особистість. Фактори формування особистості, їхні особливості і взаємозв'язок»

План

1 Сутність педагогічної діяльності та її значення у формуванні особистості.

2 Основні види педагогічної діяльності.

3 Поняття про особистість у педагогіці.

4 Основні фактори формування особистості: біологічні, соціальні, психологічні.

5 Взаємозв'язок факторів формування особистості.

6 Роль педагогічної діяльності у гармонійному розвитку особистості.

Основні поняття: педагогічна діяльність, освітня, виховна та розвивальна функції, особистість, біологічні фактори, соціальне середовище, виховання, самовиховання, інтеракція у педагогічному процесі.

Питання для обговорення

- 1 Що таке педагогічна діяльність і яка її мета?
- 2 Які основні види педагогічної діяльності можна виділити?
- 3 У чому полягає специфіка виховної функції педагогічної діяльності?
- 4 Як розуміється поняття «особистість» у педагогіці?
- 5 Які фактори впливають на формування особистості?
- 6 Яке значення має біологічна спадковість у розвитку особистості?
- 7 Як соціальне середовище впливає на формування особистості?
- 8 У чому полягає роль виховання у педагогічній діяльності?
- 9 Як взаємодіють біологічні та соціальні фактори у процесі формування особистості?
- 10 Як педагог може впливати на процес самовиховання учня?
- 11 Що таке психологічні фактори у розвитку особистості?
- 12 У чому полягає значення співпраці між педагогом, батьками і соціумом у формуванні особистості?
- 13 Які особливості розвитку особистості у різні вікові періоди?
- 14 Як педагогічна діяльність сприяє гармонійному розвитку особистості?
- 15 Що таке самовиховання і яка його роль у становленні особистості?

16 Як можна забезпечити баланс між індивідуальними та колективними аспектами виховання?

17 У чому полягає значення морального виховання у формуванні особистості?

18 Як педагогічна діяльність сприяє адаптації особистості до суспільних умов?

19 Які методи педагогічного впливу є найбільш ефективними у формуванні особистості?

20 Як педагогічна діяльність може враховувати індивідуальні особливості кожного учня?

Література: [3, 4, 12, 14, 20, 22, 25, 26, 30, 32].

Семінарське заняття 6

ТЕМА «Поняття процесу виховання. Його особливості, структура і рушійні сили. Етапи процесу виховання»

План

- 1 Поняття виховання та його сутність.
- 2 Особливості процесу виховання.
- 3 Структура процесу виховання.
- 4 Рушійні сили виховання та їхня характеристика.
- 5 Етапи процесу виховання: теоретичні основи та практичне застосування.
- 6 Роль педагога у забезпеченні ефективного процесу виховання.

Основні поняття: процес виховання, виховна мета, виховні завдання, виховні методи, рушійні сили, виховна діяльність, етапи виховання, педагогічна взаємодія.

Питання для обговорення

- 1 Що таке процес виховання і як його розуміють у педагогіці?
- 2 Які основні особливості процесу виховання можна виділити?
- 3 Яка структура процесу виховання?
- 4 У чому полягає сутність рушійних сил виховання?
- 5 Як пов'язана мета виховання з його результатами?
- 6 Які завдання постають перед педагогом на кожному етапі виховання?
- 7 У чому полягає значення виховних методів у процесі виховання?
- 8 Як впливають біологічні та соціальні фактори на процес виховання?
- 9 Які основні етапи процесу виховання ви можете виділити?
- 10 Як визначити ефективність виховання на кожному етапі?
- 11 Що таке виховна мета, і як вона формується педагогом?
- 12 У чому полягає роль комунікації у процесі виховання?
- 13 Як забезпечується наступність виховного процесу?
- 14 Як інтегрувати сучасні технології у процес виховання?
- 15 Які особливості організації виховання у різних вікових групах?
- 16 У чому полягає взаємодія між педагогом і учнем у процесі виховання?
- 17 Як адаптувати процес виховання до потреб сучасного суспільства?
- 18 У чому полягає значення емоційного компонента у процесі виховання?
- 19 Як забезпечити гармонійний розвиток особистості через процес виховання?
- 20 Які новітні тенденції у процесі виховання спостерігаються сьогодні?

Література: [3, 4, 14, 16, 22, 25, 30, 32].

Семінарське заняття 7

ТЕМА «Виховання, самовиховання, перевиховання.

Самовиховання як вищий етап процесу виховання. Закономірності процесу виховання, їхня характеристика. Принципи виховання як категорія педагогіки»

План

- 1 Поняття виховання, самовиховання та перевиховання.
- 2 Виховання як основа формування особистості.
- 3 Самовиховання як вищий етап процесу виховання.
- 4 Закономірності процесу виховання: сутність та характеристика.
- 5 Принципи виховання як педагогічна категорія.
- 6 Взаємозв'язок між вихованням, самовихованням та перевихованням.

Основні поняття: виховання, самовиховання, перевиховання, закономірності виховання, принципи виховання, виховний процес, особистісний розвиток, мотивація до самовиховання.

Питання для обговорення

- 1 Що таке виховання, і яка його роль у педагогіці?
- 2 Яке значення має самовиховання у житті людини?
- 3 У чому полягає сутність перевиховання?
- 4 Як виховання пов'язане із самовихованням та перевихованням?
- 5 Які основні закономірності процесу виховання?
- 6 У чому полягає значення мотивації у самовихованні?
- 7 Які особливості етапів самовиховання?
- 8 Які принципи виховання виокремлюють у педагогіці?
- 9 Як реалізуються принципи виховання на практиці?

- 10 У чому полягає роль педагога у процесі самовиховання учнів?
- 11 Як забезпечити наступність між вихованням і самовихованням?
- 12 У чому полягає значення перевиховання у роботі з «важкими» учнями?
- 13 Як закономірності виховання впливають на ефективність виховного процесу?
- 14 Чим принципи виховання відрізняються від методів виховання?
- 15 Які основні проблеми виникають у процесі перевиховання?
- 16 Як педагог може стимулювати самовиховання учнів?
- 17 У чому полягає значення цілеспрямованості у процесі виховання?
- 18 Як виховання формує моральні цінності особистості?
- 19 Які приклади можна навести для успішного перевиховання?
- 20 Як сучасні педагогічні технології сприяють ефективності самовиховання?

Література: [3, 4, 14, 16, 22, 25, 30, 32].

Семінарське заняття 8

ТЕМА «Характеристика системи принципів виховання: зв'язок виховання з життям; виховання особистості в праці; виховання особистості в колективі; повага до особистості вихованця в поєднанні з розумною вимогливістю до неї; опора на позитивне; систематичність і послідовність; єдність педагогічних вимог школи, сім'ї та громадськості; єдність свідомості і поведінки; врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів; комплексний підхід до виховання»

План

- 1 Поняття принципів виховання та їхня роль у педагогічному процесі.
- 2 Характеристика основних принципів виховання.

- 3 Зв'язок виховання з життям.
- 4 Виховання особистості в праці.
- 5 Виховання особистості в колективі.
- 6 Принцип поваги до особистості вихованця в поєднанні з розумною вимогливістю.
- 7 Значення опори на позитивне у вихованні.
- 8 Принципи систематичності і послідовності виховання.
- 9 Єдність педагогічних вимог школи, сім'ї та громадськості.
- 10 Принцип єдності свідомості і поведінки.
- 11 Врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів.
- 12 Комплексний підхід до виховання.

Основні поняття: принципи виховання, зв'язок виховання з життям, виховання в праці, колективі, повага до особистості вихованця, розумна вимогливість, опора на позитивне, систематичність, послідовність, єдність свідомості і поведінки, врахування вікових особливостей, комплексний підхід.

Питання для обговорення

- 1 Що таке принципи виховання і яка їхня роль у педагогічному процесі?
- 2 Як реалізується принцип зв'язку виховання з життям у сучасній школі?
- 3 Яке значення має виховання особистості в праці для формування моральних якостей?
- 4 У чому полягає значення колективу у процесі виховання особистості?
- 5 Як повага до особистості вихованця впливає на ефективність виховання?

6 Що означає розумна вимогливість до вихованця і як її реалізувати на практиці?

7 Як принцип опори на позитивне сприяє досягненню виховних результатів?

8 Чому важливо дотримуватися систематичності та послідовності у вихованні?

9 Як забезпечити єдність педагогічних вимог школи, сім'ї та громадськості?

10 Як єдність свідомості і поведінки впливає на процес виховання?

11 У чому полягає важливість урахування вікових особливостей учнів?

12 Як індивідуальні особливості учнів ураховуються у процесі виховання?

13 Що таке комплексний підхід до виховання і які його переваги?

14 Як забезпечити зв'язок виховання з реальним життям учнів?

15 Чому виховання в праці вважається важливою складовою педагогічного процесу?

16 Як формувати позитивний клімат у колективі для виховання?

17 У чому полягає важливість позитивного зворотного зв'язку у вихованні?

18 Як принцип систематичності впливає на довготривалі результати виховання?

19 Які приклади ефективної співпраці школи, сім'ї та громадськості можна навести?

20 Як сучасні педагогічні технології підтримують реалізацію принципів виховання?

Література: [3, 4, 14, 16, 22, 25, 30, 32].

Семінарське заняття 9

ТЕМА «Поняття про дидактику та сутність процесу навчання»

План

- 1 Поняття дидактики: історія виникнення та розвитку.
- 2 Основні категорії дидактики: навчання, викладання, учіння.
- 3 Сутність і структура процесу навчання.
- 4 Закономірності та принципи навчання.
- 5 Функції процесу навчання: освітня, виховна, розвивальна.
- 6 Роль учителя та учнів у процесі навчання.
- 7 Сучасні підходи до організації навчального процесу.

Основні поняття: дидактика, навчання, викладання, учіння, дидактична концепція, принципи навчання, закономірності навчання, освітня функція, виховна функція, розвивальна функція, суб'єкти навчального процесу.

Питання для обговорення

- 1 Що таке дидактика, і яке її місце у педагогіці?
- 2 Які історичні етапи розвитку дидактики ви знаєте?
- 3 Що включає в себе поняття «процес навчання»?
- 4 У чому полягає різниця між викладанням і учінням?
- 5 Які основні категорії дидактики?
- 6 У чому полягає сутність процесу навчання?
- 7 Як можна охарактеризувати структуру процесу навчання?
- 8 Які функції виконує процес навчання?
- 9 Як освітня функція впливає на результат навчального процесу?
- 10 У чому полягає виховний потенціал навчання?
- 11 Як розвивальна функція реалізується в сучасній школі?

- 12 Що таке закономірності навчання і чому їх важливо враховувати?
- 13 Які принципи навчання виокремлюють у дидактиці?
- 14 Як принцип наочності впливає на ефективність навчання?
- 15 У чому полягає значення активності учнів у процесі навчання?
- 16 Як співпраця між учителем і учнями сприяє успішному навчанню?
- 17 Які сучасні технології навчання ви знаєте?
- 18 У чому полягає індивідуальний підхід у навчанні?
- 19 Як можна оцінити ефективність навчального процесу?
- 20 Які проблеми виникають при організації процесу навчання в умовах сучасності?

Література: [3, 4, 7, 16, 18, 22, 30, 32].

Семінарське заняття 10

ТЕМА «Зміст освіти. Стандарти освіти. Освіта в період українського відродження, період другої половини XVII – початку XX ст. Освіта, шкільництво, педагогічна думка в Україні у XX ст.»

План

- 1 Поняття змісту освіти: сутність, структура та складові.
- 2 Стандарти освіти: значення, функції, основні етапи становлення.
- 3 Освіта в період українського національного відродження: основні досягнення.
- 4 Шкільництво і педагогічна думка в Україні другої половини XVII – початку XX ст.
- 5 Основні напрямки розвитку освіти в Україні у XX ст.
- 6 Сучасні виклики та перспективи розвитку змісту освіти в Україні.

Основні поняття: зміст освіти, освітні стандарти, національне відродження, теорії формування змісту освіти, знання, уміння, навички, навчальний план, програма, державний і шкільний компоненти загальної середньої освіти, підручник, посібник, навчальна література.

Питання для обговорення

- 1 Що включає до себе поняття змісту освіти?
- 2 Які основні складові змісту освіти?
- 3 У чому полягає значення стандартів освіти?
- 4 Як змінилися стандарти освіти з часом?
- 5 Які вимоги до змісту загальної середньої освіти висувуються на сучасному етапі суспільних змін?
- 6 Які були основні досягнення освіти в період другої половини XVII – початку XX ст.?
- 7 Як розвивалася педагогічна думка в Україні у XVIII–XIX ст.?
- 8 Які проблеми стояли перед українським шкільництвом у цей період?
- 9 Як впливала політична ситуація на розвиток освіти в Україні у XX ст.?
- 10 У чому полягали особливості освіти в радянський період?
- 11 Які нововведення у шкільництві відбулися у XX ст.?
- 12 Як педагогічна думка сприяла формуванню змісту освіти?
- 13 Яке значення мала гуманітаризація освіти в Україні?
- 14 Як інноваційні підходи впливають на сучасну освіту?
- 15 У чому полягають основні проблеми сучасної освітньої системи?
- 16 Як реформування освіти відбувається у незалежній Україні?
- 17 Що є головними викликами для розвитку освіти у XXI ст.?
- 18 Які напрями розвитку освіти є найбільш перспективними?

19 Як інтеграція України у світовий освітній простір впливає на зміст освіти?

20 У чому полягає роль педагога у реалізації сучасних стандартів освіти?

Література: [3 – 6, 16, 18, 22, 26, 30, 32].

Семінарське заняття 11

ТЕМА «Загальні методи навчання. Структурні компоненти процесу навчання»

План

- 1 Поняття методів навчання: їхня класифікація та значення.
- 2 Загальні методи навчання: характеристика основних груп.
- 3 Структурні компоненти процесу навчання.
- 4 Взаємозв'язок методів і структурних компонентів навчання.
- 5 Використання методів навчання для досягнення цілей освіти.
- 6 Сучасні підходи до вдосконалення методів навчання.

Основні поняття: методи навчання, класифікація методів, структурні компоненти, викладання, учіння, цілі навчання, засоби навчання, сучасні освітні технології, інтерактивні методи, диференційований підхід.

Питання для обговорення

- 1 Що таке методи навчання, і яке їхнє значення у педагогічному процесі?
- 2 Які основні критерії класифікації методів навчання?
- 3 У чому полягає відмінність між активними, пасивними та інтерактивними методами?

- 4 Які переваги і недоліки мають словесні методи навчання?
- 5 Як використовуються наочні методи навчання у сучасній школі?
- 6 Які особливості практичних методів навчання?
- 7 Як впливають структурні компоненти процесу навчання на його ефективність?
- 8 Які етапи включає процес навчання?
- 9 Що таке цілі навчання, і як вони визначають вибір методів?
- 10 Яке значення має диференційований підхід у виборі методів навчання?
- 11 Як засоби навчання підтримують реалізацію методів?
- 12 У чому полягають основні виклики при використанні інтерактивних методів?
- 13 Як сучасні технології впливають на методи навчання?
- 14 У чому полягає значення зворотного зв'язку у процесі навчання?
- 15 Як співвідносяться методи навчання і стиль викладання вчителя?
- 16 Які фактори впливають на вибір методів навчання?
- 17 Яке значення мають міждисциплінарні підходи у навчанні?
- 18 Як оцінюється ефективність використання методів навчання?
- 19 Які тенденції розвитку методів навчання в умовах цифровізації освіти?
- 20 Як поєднувати традиційні і сучасні методи для досягнення найкращих результатів?

Література: [1, 3, 4, 10, 13, 16, 18, 22, 24, 28, 30, 32].

Семінарське заняття 12

ТЕМА «Форми організації навчання»

План

- 1 Поняття форм організації навчання: їхні сутність і значення.
- 2 Класифікація форм організації навчання.
- 3 Урок як основна форма організації навчання в закладах загальної середньої освіти.
- 4 Нетрадиційні форми організації навчання: інноваційні підходи.
- 5 Групова, індивідуальна та фронтальна форми роботи: переваги та недоліки.
- 6 Самостійна робота учнів як форма організації навчання.
- 7 Застосування інтегрованих і дистанційних форм навчання в сучасній освіті.

Основні поняття: форми організації навчання, класно-урочна система навчання, урок, типологія уроків, групова робота, індивідуальна робота, фронтальна робота, самостійна робота, інтегровані уроки, дистанційне навчання, інтерактивні методи, інноваційні освітні підходи, домашня робота.

Питання для обговорення

- 1 Що таке форми організації навчання і яке їх значення у навчальному процесі?
- 2 Які основні класифікації форм організації навчання існують?
- 3 Чому урок вважається основною формою організації навчання?
- 4 У чому полягають переваги групової роботи у навчанні?
- 5 Як організувати ефективну індивідуальну роботу учнів?
- 6 Які особливості фронтальної форми роботи у сучасній школі?

7 Як самостійна робота учнів сприяє формуванню ключових компетентностей?

8 Які види самостійної роботи можна використовувати на уроках?

9 У чому полягає значення інтегрованих уроків?

10 Як дистанційне навчання впливає на організацію навчального процесу?

11 Які труднощі виникають при організації інтерактивних занять?

12 У чому полягають переваги та недоліки нетрадиційних форм організації навчання?

13 Як забезпечити баланс між традиційними і інноваційними формами навчання?

14 Які методи допомагають підвищити ефективність групової роботи?

15 Як адаптувати форми організації навчання до потреб учнів з різними навчальними стилями?

16 Які фактори впливають на вибір форми організації навчання?

17 Як впровадження цифрових технологій змінює традиційні форми навчання?

18 У чому полягає значення інтерактивних методів для організації сучасних уроків?

19 Як оцінити ефективність обраної форми організації навчання?

20 Які перспективи розвитку форм організації навчання в умовах сучасних освітніх реформ?

Література: [1, 3, 10, 16, 29, 22, 30, 32].

Семінарське заняття 13

ТЕМА «Освіта, шкільництво, педагогічна думка в Україні у XX ст.»

План

- 1 Становлення освіти в Україні на початок XX ст.: основні риси та виклики.
- 2 Освіта і шкільництво у радянській Україні: досягнення і проблеми.
- 3 Розвиток педагогічної думки в Україні у XX ст.
- 4 Освіта в умовах незалежної України: нові тенденції і перспективи.
- 5 Інтеграція України у світовий освітній простір у XX ст.

Основні поняття: освіта, шкільництво, педагогічна думка, реформа освіти, інтеграція у світовий освітній простір, інноваційні підходи, педагогічні діячі України.

Питання для обговорення

- 1 Які були основні особливості освіти в Україні на початок XX ст.?
- 2 Як політичні зміни вплинули на розвиток шкільництва у XX ст.?
- 3 Якими були головні досягнення радянської освітньої системи?
- 4 У чому полягали основні проблеми радянської освіти?
- 5 Як вплинула педагогічна думка XX ст. на сучасну систему освіти в Україні?
- 6 Хто з українських педагогів XX ст. мав найбільший вплив на розвиток педагогіки? Проаналізуйте наукову діяльність і педагогічні ідеї Г. Ващенко.
- 7 У чому полягали особливості розвитку шкіл у сільській місцевості?
- 8 Як змінилися принципи організації навчання в Україні у XX ст.?

9 Яке значення мали педагогічні конференції та з'їзди у розвитку освіти?

10 Як українська освіта інтегрувалася у світовий освітній простір у ХХ ст.?

11 Які основні зміни сталися в освітньому законодавстві України протягом ХХ ст.?

12 Як впроваджувалися інноваційні підходи до навчання у ХХ ст.?

13 У чому полягала роль української діаспори у розвитку освіти?

14 Як змінилися підходи до виховання в школах України протягом ХХ ст.?

15 Які реформи в освіті стали найбільш значущими у період незалежної України?

16 Які міжнародні проекти сприяли модернізації освіти в Україні?

17 Як вплинуло впровадження інформаційних технологій на систему освіти у ХХ ст.?

18 Які труднощі виникали при переході від радянської до незалежної системи освіти?

19 У чому полягають основні уроки, які можна винести з розвитку української освіти у ХХ ст.?

Література: [1, 4, 11, 16, 17, 18, 22, 30, 32].

Семінарське заняття 14

ТЕМА «Особливості розвитку педагогіки на сучасному етапі»

План

- 1 Сучасні виклики і тенденції у розвитку педагогіки.
- 2 Вплив цифровізації на педагогічну теорію і практику.
- 3 Компетентнісний підхід у педагогіці: сутність і перспективи.

- 4 Інклюзивна освіта як напрямок сучасної педагогіки.
- 5 Глобалізація і її вплив на педагогічну науку.
- 6 Роль педагогічних досліджень у розвитку сучасної освіти.
- 7 Інноваційні методики і технології навчання.
- 8 Етичні аспекти сучасної педагогічної діяльності.

Основні поняття: цифровізація освіти, компетентнісний підхід, інклюзивна освіта, інноваційні технології, глобалізація, педагогічні дослідження, STEM-освіта, Soft skills, емоційний інтелект, освіта впродовж життя.

Питання для обговорення

- 1 Які основні виклики стоять перед сучасною педагогікою?
- 2 Як цифровізація змінює роль учителя у навчальному процесі?
- 3 У чому полягає сутність компетентнісного підходу в освіті?
- 4 Як впровадження інклюзивної освіти впливає на освітню систему?
- 5 Які глобалізаційні процеси впливають на педагогіку?
- 6 У чому полягає значення педагогічних досліджень для сучасної освіти?
- 7 Які інноваційні методики є найбільш популярними у сучасному навчанні?
- 8 Як впровадження STEM-освіти змінює підходи до навчання?
- 9 У чому полягає роль емоційного інтелекту у педагогічному процесі?
- 10 Як розвивається освіта впродовж життя на сучасному етапі?
- 11 Які переваги та недоліки використання цифрових технологій у навчанні?
- 12 Як змінився процес взаємодії між учителем і учнем у сучасних умовах?

13 У чому полягають етичні виклики для педагогів у ХХІ ст.?

14 Як сучасні методики навчання враховують індивідуальні особливості учнів?

15 У чому полягає значення soft skills у сучасному навчанні?

16 Як педагогічні інновації впливають на ефективність навчального процесу?

17 Які перспективи розвитку дистанційного навчання у майбутньому?

18 Як сучасна педагогіка враховує багатокультурність суспільства?

19 Які нові ролі виконують вчителі у зв'язку зі змінами в освіті?

20 У чому полягає значення міжнародного співробітництва для розвитку педагогіки?

Література: [1, 3, 4, 11, 16, 19, 22, 30, 32].

Семінарське заняття 15

ТЕМА «Класний керівник. Його роль, місце і значення у формуванні особистості»

План

- 1 Поняття та обов'язки класного керівника.
- 2 Основні функції класного керівника в освітньому процесі.
- 3 Роль класного керівника у вихованні особистості учня.
- 4 Форми і методи роботи класного керівника з учнями.
- 5 Співпраця класного керівника з батьками та громадськістю.
- 6 Виклики сучасності для класного керівника.
- 7 Етичні аспекти діяльності класного керівника.

Основні поняття: класний керівник, виховання, освітнє середовище, індивідуальний підхід, педагогічна етика, педагогічна взаємодія,

професійна компетентність, психолого-педагогічна підтримка, виховна система, партнерство з батьками.

Питання для обговорення

- 1 Які основні обов'язки класного керівника у сучасній школі?
- 2 У чому полягає роль класного керівника у формуванні особистості учня?
- 3 Які функції класного керівника ви вважаєте найбільш важливими?
- 4 Які методи роботи класного керівника найбільш ефективні?
- 5 Як класний керівник сприяє створенню комфортного освітнього середовища?
- 6 У чому полягає значення індивідуального підходу до учнів у роботі класного керівника?
- 7 Як класний керівник може підтримувати учнів у складних життєвих ситуаціях?
- 8 У чому полягає значення співпраці класного керівника з батьками?
- 9 Як класний керівник може залучати громадськість до виховного процесу?
- 10 Які виклики стоять перед класним керівником у сучасній школі?
- 11 Як етичні принципи впливають на діяльність класного керівника?
- 12 У чому полягає важливість професійної компетентності класного керівника?
- 13 Як класний керівник може впливати на формування колективу учнів?
- 14 Яке значення має психолого-педагогічна підтримка у роботі класного керівника?
- 15 Як класний керівник може сприяти розвитку громадянської свідомості учнів?

16 Які технології та інновації допомагають класним керівникам у роботі?

17 Як класний керівник забезпечує дисципліну в класі?

18 Які критерії ефективності роботи класного керівника?

19 Як класний керівник може сприяти розвитку лідерських якостей учнів?

20 У чому полягає значення партнерства класного керівника з іншими педагогами?

Література: [1 – 4, 8, 9, 11, 16, 21, 23, 26, 30, 32].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1 Ващенко Г. Загальні методи навчання: підручник для педагогів. Київ : Спілка, 1997. 410 с.

2 Виховна робота в закладах освіти України. Випуск II. Збірник нормативних документів та методичних рекомендацій. Київ : ІЗМН, 1998. 355 с.

3 Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб. доп. Київ: Академвидав, 2007. 616 с.

4 Галузинський В. М., Євтух М. Б. Педагогіка: теорія та історія. Рівне: Вища школа, 1996. 237 с.

5 Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття): Постанова Кабміну України від 3 листопада 1993 р. № 896. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text>

6 Державні нормативні документи, що визначають зміст освіти URL: <https://studentam.net.ua/content/view/10580/97/>

7 Березюк О. С., Власенко О. М. Дидактика: теорія і практика: навч.-метод. посіб. для студ. гуманітарних факультетів. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 212 с.

- 8 Довідник класного керівника: збірник документів / ред. кол. П. М. Щербаков (голова) та ін. Київ, 1996. 238 с.
- 9 Канцедал М. Є., Кравцова О. М. Довідник класного керівника в запитаннях та відповідях. Харків : Веста : Ранок, 2006. 384 с.
- 10 Житник Б. О. Методичний poradник. Форми і методи навчання : довідник. Харків : Основа, 2005. 128 с.
- 11 Зайченко І. В. Педагогіка : навч. посіб. для студ. педагогічних ВНЗ. Вид. 2-ге. Київ : Освіта України, КНТ, 2008. 528 с.
- 12 Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст. 380.
- 13 Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання / упоряд. Л. Галіцина. Київ : Редакції загальнопедагогічних газет, 2005. 128 с.
- 14 Кузьмінський А. І. Педагогіка: завдання і ситуації / ред. Белиба А. І. Київ : Знання-Прес, 2003. 429 с.
- 15 Левківський М. В. Історія педагогіки: навч.-метод. посіб. Вид. 4-те. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 190 с.
- 16 Лозова В. І., Тройко Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання: навч. посіб. Вид. 2-ге випр. і доп. Харків: ОВС, 2002. 400 с.
- 17 Любар О. О., Федоренко Д. Т. Історія педагогічної думки і освіти в Україні. Ч. 4. Козацька республіка. Кривий ріг: Криворізька міська друкарня, 1999. 177 с.
- 18 Малафіїк І. В. Дидактика: навч. посіб. Київ: Кондор, 2005. 397 с.
- 19 Марчук С. С. Практикум з історії педагогіки: для студ. педагогічних коледжів в умовах організації навчального процесу за кредитномодульною системою навчання: навч. посіб. Луцьк: Іванюк В. П., 2011. 151 с.
- 20 Омеляненко С. В. Педагогіка: тестові завдання: навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 391 с.

21 Омельченко Л. П. Настільна книга класного керівника. Харків: Основа, 2009. 288 с.

22 Омеляненко В. Л., Кузьмінський А. І., Вовк Л. П. Педагогіка: завдання і ситуації: практикум. Вид. 2-ге випр. Київ : Знання-Прес, 2006. 423 с.

23 Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти. *Інформаційний збірник Міністерства освіти України*. URL: https://ips.ligazakon.net/document/reg4880?an=73&ed=0000_00_00.

24 Пометун О. Технологія інтерактивного навчання як інноваційне педагогічне явище. *Рідна школа*. 2007. № 5. С. 46-49.

25 Стельмахович М. Г. Теорія і практика українського національного виховання. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1996. 180 с.

26 Столяренко О. Б. Психологія особистості: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 280 с.

27 Тимченко А. А. Педагогіка (Загальна та історія педагогіки) : навч.-метод. посіб. для студ. ЗВО. Миколаїв: СПД Румянцева, 2019. 241 с.

28 Топузов О. Інтелектуальний розвиток учнів у проблемному навчанні. *Рідна школа*. 2006. № 11. С. 6-8.

29 Туріщева Л. В. Професійний розвиток педагога: психологічний аспект. Харків : Основа, 2006. 144 с.

30 Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. Вид. 2-ге випр. доп. Київ : Академвидав, 2007. 560 с.

31 Човрій С. Ю. Історія педагогіки. Історія зарубіжної педагогіки : метод. рекоменд. щодо виконання самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» денної та заочної форм навчання. Мукачево : МДУ, 2022. 42 с.

32 Ягупов В. В. Педагогіка: навч. посіб. Київ : Либідь, 2002. 560 с.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять

з дисципліни

«ПЕДАГОГІКА»

Відповідальний за випуск Радченко І. Б.

Підписано до друку 17.02.2025 р.

Умовн. друк. арк. 2,25. Тираж . Замовлення № .

Видавець та виготовлювач Український державний університет залізничного
транспорту,

61050, Харків-50, майдан Фейєрбаха,7.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6100 від 21.03.2018 р.